

DIALOGUL PRIVIND GĂGĂUZIA

CONTRIBUIND LA FUNCȚIONAREA EFECTIVĂ A AUTONOMIEI
GĂGĂUZIA ÎN CADRUL REPUBLICII MOLDOVA

PROCESUL DE DIALOG CONTINUĂ, IMPLICÂND EXECUTIVELE POLITICE, MASS-MEDIA ȘI SOCIETATEA CIVILĂ

În a doua jumătate a anului 2018, proiectul de susținere a dialogului privind Găgăuzia și-a continuat activitatea, concentrându-se în continuare pe analiza mecanismelor care guvernează relațiile dintre Chișinău și Comrat și extinzând implicarea părților interesate în procesul de dialog, inclusiv reprezentanții Executivului de la Chișinău și Comrat, reprezentanții mass-media naționale și Găgăuze, ai Societății Civile și ai donatorilor internaționali precum PNUD și UN Women.

În noiembrie, proiectul a organizat o vizită de studiu în Autonomia Europeană Tirolul de Sud din Italia pentru reprezentanții ministerelor centrale și membrii Comitetului Executiv al Autonomiei. Grupul a obținut cunoștințe substanțiale despre relațiile dintre centru și autonomie, pentru a informa în continuare procesul de dialog constant și consolidând relațiile interpersonale dintre reprezentanții de la Chișinău și de la Comrat.

În decembrie, a fost extinsă consultarea privind cartografierea și analiza în curs de desfășurare a mecanismelor instituționale și procedurale care guvernează relațiile dintre Chișinău și Comrat, pentru a include organizațiile cheie ale societății civile. Acest feedback va fi încorporat în analiza finală, care va fi publicată în 2019, și va fi utilizată pentru a informa procesul de dialog continuu parlamentar. De asemenea, proiectul a coordonat o vizită la Comrat pentru membrii mass-mediei naționale și găgăuze, în vederea consolidării cunoștințelor despre procesul de dialog și pentru a construi relații cu principalii actori din autonomie.

Dialogul parlamentar privind Găgăuzia își va relua activitatea după perioada electorală și va continua să lucreze asupra viziunii comune și foii de parcurs pentru procesul de dialog elaborat de Grupul de Lucru pentru Găgăuzia în 2018.

RAPORTUL SINTETIZEAZĂ IMPACTUL DIALOGULUI ÎN PERIOADA ANILOR 2015-2018

Un nou raport, "Dialogul parlamentar privind Găgăuzia 2015-2018", a fost publicat în noiembrie, rezumând rezultatele-cheie și impactul celor trei ani de dialog susținut între Chișinău și Comrat. Acest raport este disponibil în limba română, rusă și engleză pe platforma online a proiectului gagauziadialogue.md.

Raportul reprezintă un produs livrabil cheie al strategiei de comunicare a proiectului și va contribui la o mai mare transparență în procesul de dialog, oferind parlamentarilor, donatorilor internaționali, societății civile și altor părți interesate o prezentare clară a obiectivelor și impactului Proiectului de susținere a Dialogului privind Găgăuzia de până acum.

REPREZENTANȚII EXECUTIVI CERCETEAZĂ FUNCȚIA AUTONOMIEI EUROPENE

În perioada 11-16 noiembrie 2018, reprezentanții Executivului de la Chișinău și Comrat au efectuat o vizită în autonomia europeană Tirolul de Sud, Italia, pentru a descoperi informații și perspective cu potențial de a promova dialogul permanent dintre Chișinău și Comrat.

Cu sprijinul experților de la Centrul de Cercetare EURAC din Tirolul de Sud, grupul a examinat modul în care mecanismele guvernează relațiile autonomiei cu centrul și au revizuit procesul de delimitare și implementare a competențelor autonomiei în sectoarele culturii, economiei și dezvoltării regionale.

Această deplasare a oferit oportunitatea reprezentanților ambelor Executiv de a-și exprima și discuta problemele, provocările și oportunitățile comune

Într-un mediu neutru. Sesiunile de dezbatere dedicate au adăugat context lecțiilor învățate, iar participanții de la Chișinău și Comrat au salutat oportunitatea de a construi relații între omologi.

Îmbunătățirea mecanismelor instituționale pentru facilitarea unei abordări mai sistematice față de clarificarea competențelor autonomiei Găgăuzia și îmbunătățirea cooperării

eficiente între instituțiile de la Chișinău și Comrat reprezintă priorități-cheie ale Grupului de Lucru privind UTA Găgăuzia.

Deplasarea în regiunea Tirolul de Sud a fost organizată pentru a susține aceste obiective și face parte din strategia pe termen lung a proiectului de extindere a angajamentului la actorii de la nivelul executivului din Chișinău și Comrat.

COOPERAREA CU PNUD A FOST SUBLINIATĂ LA REUNIUNEA INFORMALĂ PRIVIND DIALOGUL

Membrii Procesului de Dialog privind Găgăuzia s-au întrunit la reuniunea informală finală privind dialogul din 27 noiembrie 2018. Reuniunea a cuprins o prezentare din partea proiectului PNUD finanțat de Guvernul Suediei "Consolidarea guvernării parlamentare în Republica Moldova" cu privire la activitatea sa în vederea perfecționării capacităților Adunării Populare a UTA Găgăuzia (APG). Această direcție este complementară activității Proiectului de susținere a Dialogului privind Găgăuzia.

Femke Lee-Brouwer, consilier tehnic șef al SPGM, a vorbit despre obiectivul proiectului de a colabora cu APG pentru a-și consolida capacitatea de elaborare și implementare a politicilor, element cheie atât pentru funcționarea autonomiei în

sine, cât și pentru un dialog sustenabil între Chișinău și Comrat.

Această prezentare reprezintă un alt pas în cooperarea sinergică a Proiectului de susținere a Dialogului privind Găgăuzia cu alte proiecte derulate de către donatori care abordează probleme legate de funcționarea autonomiei și le-a oferit părților interesate de la Chișinău o prezentare clară a activităților de consolidare a capacității în desfășurare în Comrat.

Ambasadorul Suediei, Anna Lyberg, a luat cuvânt, de asemenea, în cadrul reuniunii de dialog, subliniind importanța continuării dialogului și susținerii din partea Suediei pentru viitorul procesului de dialog.

Membrii Grupului de Lucru privind Găgăuzia au oferit ulterior un feedback cu privire la activitatea proiectului de cartografiere a mecanismelor instituționale și procedurale care guvernează relațiile dintre Chișinău și Comrat. Această activitate, care rezultă dintr-o decizie a Grupului de Lucru privind Găgăuzia din 2018, va informa viitoarele decizii cu privire la modul în care aceste mecanisme pot fi îmbunătățite pentru a facilita relațiile mai eficiente dintre Chișinău și Comrat.

Întrunirile formale și informale ale Procesului de dialog parlamentar privind Găgăuzia vor fi reluate după perioada electorală, în conformitate cu viziunea comună și foaia de parcurs pentru procesul de dialog stabilit de Grupul de Lucru în 2018.

SOCIETATEA CIVILĂ CONSULTATĂ PRIVIND PROCESUL DE CARTOGRAFIERE A RELAȚIILOR DINTRE CENTRU ȘI AUTONOMIE

Un accent cheie al Proiectului de susținere a Dialogului privind Găgăuzia constă în îmbunătățirea mecanismelor instituționale și procedurale existente care să faciliteze relațiile dintre Chișinău și Comrat și, eventual, să dezvolte o platformă permanentă capabilă să acționeze ca un mecanism eficient de soluționare a litigiilor.

Reflectând aceasta, Grupul de experți juridici al proiectului a colaborat cu experții CMI pentru a desfășura un amplu proiect de cercetare pentru a cartografia și analiza mecanismele și procedurile instituționale care gestionează în prezent relațiile dintre centru și autonomie. Rezultatele acestui proiect vor crea o referință valoroasă pentru viitorul dialog.

Pe 5 decembrie 2018, constatările preliminare ale acestui proces de cartografiere au fost prezentate reprezentanților organizațiilor cheie ale societății civile (OSC) din Moldova și Găgăuzia, urmate de o discuție. Această contribuție a părților interesate va fi inclusă în raportul final privind cartografierea, care va fi publicat în 2019.

Implicarea actorilor locali și părților interesate este o prioritate atât pentru CMI, cât și pentru finanțatorul proiectului, Suedia, iar acest eveniment reprezintă un pas esențial în implicarea societății civile în activitățile procesului de dialog și ale grupurilor de lucru asociate.

Aceste consultări s-au dovedit a fi un forum vital pentru examinarea și analizarea problemelor specifice privind structura instituțională a autonomiei și pentru o reflecție mai amplă asupra funcționării autonomiei și a aranjamentelor acesteia în contextul politic, juridic și administrativ mai vast, bazat pe experiențe practice ale OSC.

Acestea au servit de asemenea ca un canal de sensibilizare a actorilor societății civile cu privire la procesul de dialog și căile potențiale de implicare și susținere a activităților sale; și a generat sugestii din partea actorilor societății civile privind modalitatea de avansare a dialogului spre progrese efective.

În următoarea fază a Proiectului de susținere a Dialogului privind Găgăuzia, fiecare etapă nouă a procesului de dialog va include o consultare mai strânsă cu societatea civilă moldovenească și găgăuză, pentru a activa spre o căutare inclusivă a soluțiilor pentru o mai bună funcționare și gestionare a autonomiei găgăuze.

MASS-MEDIA DIN CHIȘINĂU ȘI COMRAT AU ACUMULAT CAPITAL SOCIAL PRIVIND VIZITELE DE CONSTATARE A FAPTELOR

La 29 noiembrie, proiectul a organizat o vizită de informare în Găgăuzia pentru reprezentanții mass-media din Chișinău și Comrat, unde au participat la o întâlnire cu Bașcanul Găgăuziei și Președintele Adunării Populare și s-au întâlnit cu reprezentanți cheie ai executivului găgăuz.

Grupul a vizitat, de asemenea, exemple de dezvoltare economică recentă din cadrul autonomiei, inclusiv drumul nou din Avdarma construit în urma instituirii Agenției pentru Dezvoltare Regională din Găgăuzia și redistribuirii Fondului Național Rutier.

Jurnaliștii și mass-media reprezintă o legătură crucială între procesele politice, populație și societatea civilă. Proiectul a coordonat vizita pentru a spori accesul jurnaliștilor la informații despre autonomie și pentru a le face să înțeleagă mai bine dialogul politic dintre Chișinău și Comrat.

Vizita a început, de asemenea, să

construiască rețele între reprezentanții mass-media din Chișinău și Comrat și a familiarizat jurnaliștii cu experții și liderii politici din Găgăuzia pe care aceștia îi pot contacta pentru informații din prima sursă.

În timpul acestui eveniment, reprezentanții mass-media au vizitat sediul Adunării Populare din Comrat. Dna Irina Vlah, bașcanul Găgăuziei și dl. Vladimir Kyssa, președintele Adunării Populare, au vorbit grupului despre schimbările majore care au avut loc în cadrul Autonomiei în cei 3 ani de dialog parlamentar și au subliniat importanța procesului de comunicare pentru consolidarea încrederii între părțile interesate.

Ei au subliniat, de asemenea, aprecierea lor față de CMI și sprijinul Suediei pentru procesul de dialog și progresul social-economic obținut în cadrul autonomiei și și-au exprimat dorința ca dialogul să continue în urma rezultatelor alegerilor parlamentare.

POLITICIENI, DONATORI ȘI SOCIETATEA CIVILĂ DISCUTĂ DESPRE INCLUZIUNEA POPULAȚIEI ÎN POLITICĂ

La 13 decembrie, reprezentanții din Chișinău și Comrat, ai Societății Civile și ai donatorilor internaționali s-au întâlnit la un eveniment pentru a discuta despre participarea femeilor la dialogul politic organizat de către Proiectul de susținere a Dialogului privind Găgăuzia în parteneriat cu UN Women din Moldova și având-o ca moderator pe Johanna Poutanen, Manager Superior CMI specializat în domeniul femeilor în procesul de pacificare.

Acest eveniment a reflectat tendințele, oportunitățile și barierele actuale privind participarea femeilor în politica din Republica Moldova, cu un accent pe

Găgăuzia și a inclus prezentări din partea UN Women Moldova și Vesta, o asociație regională a femeilor situată în Găgăuzia. Participanții și-au împărtășit experiențele de a fi femei în mediul politic moldovenesc, inclusiv bașcanul Găgăuziei, Irina Vlah.

Contextul găgăuz a fost dezvoltat în continuare de expertul CMI specializat pe perspectiva de gen, care a prezentat Profilul Găgăuziei privind egalitatea de gen, finalizat recent, elaborat la solicitarea membrilor de gen feminin ai Grupului de Lucru privind Găgăuzia.

Discuția a reflectat pe marginea lecțiilor

învățate, a explorat rolul femeilor în dialogul politic la nivelul Găgăuziei, Republicii Moldova și la nivel internațional și a tras concluzii cu privire la modul în care părțile interesate pot colabora pentru a promova participarea sporită a femeilor și pentru a îmbunătăți integrarea perspectivei de gen în procesele politice din Republica Moldova.

Incluziunea de gen și integrarea dimensiunii de gen în procesele politice reprezintă priorități-cheie atât pentru CMI, cât și pentru Suedia, priorități împărtășite de Grupul de Lucru privind Găgăuzia, după cum este stabilit în Foaia de Parcurș a Grupului pentru următoarea fază a procesului de dialog.

DESPRE PROIECTUL SUSȚINEREA DIALOGULUI PARLAMENTAR PRIVIND GAGAUZIA

Proiectul "Susținerea exercitării eficiente a competențelor autonome ale Găgăuziei în cadrul constituțional al Republicii Moldova" este realizat de Inițiativa pentru Managementul Crizelor (CMI) și finanțat de Guvernul Suediei. Prima etapă a proiectului a început în iulie 2015.

Proiectul reunește legiuitorii de la Chișinău și Comrat în dialog parlamentar formal și informal în scopul identificării soluțiilor comune pentru problemele comune care implică autonomia.

Pe parcursul a peste 600 de reuniuni ale părților interesate, 26 de reuniuni informale de dialog și 15 ședințe oficiale ale grupului de lucru, Grupul de Lucru

privind Găgăuzia a emis 56 decizii comune ale legislatorilor de la Chișinău și Comrat, inclusiv propuneri de modificare a 11 legi naționale; a elaborat un program-pilot pentru cartografierea legislației naționale și găgăuze; și a creat o viziune și o foaie de parcurs comună pentru viitorul procesului de dialog.

Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova s-au bazat pe deciziile Grupului de Lucru privind Găgăuzia la crearea primului Plan de acțiuni privind dezvoltarea socio-economică a Găgăuziei și a unei Agenții de Dezvoltare Regională din Găgăuzia și au adoptat patru legi în domeniul culturii care includ amendamentele propuse de acest grup.

Suedia are un angajament pe termen lung pentru susținerea continuă a țărilor Parteneriatului Estic prin Strategia de rezultate 2014-2020. Principalele domenii prioritare includ consolidarea democrației, respectarea mai largă a drepturilor omului, un stat mai dezvoltat care respectă supremația legii și includerea perspectivei de gen.

CMI este o organizație finlandeză independentă care activează în domeniul prevenirii și soluționării conflictelor prin dialog informal și mediere. Laureatul Premiului Nobel pentru pace și ex- președintele Finlandei, Martti Ahtisaari, a înființat CMI în 2000. De atunci, organizația s-a dezvoltat și a devenit unul dintre liderii din acest domeniu.

CMI Moldova
str. Banulescu-Bodoni 25, office 23,
Chișinău, MD 2012
+373 22 23 80 93
www.cmi.fi

